

N:r 536.

Av herr **Lindman m. fl.**, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 38, med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.

Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 38 har frågan om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor, s. k. »frivillig arbetslöshetsförsäkring», ånyo bragts under riksdagens prövning. Det kungl. förslaget sammanfaller i allt väsentligt med det förslag i samma ämne, som förelades 1933 års riksdag och då med vissa ändringar tillstyrktes av särskilda utskottet och bifölls av andra kammaren men avlogs av den första. Någon särskild motivering för att förslaget nu återkommer har icke förebragts i propositionen. Föredragande departementschefen nöjer sig med att förklara, att han vid förnyat övervägande icke funnit de mot en arbetslöshetsförsäkring framförda invändningarna böra föranleda ändring i den ståndpunkt han förra året intog till denna fråga.

Icke heller vi hava funnit anledning frångå den uppfattning rörande arbetslöshetsförsäkringen, åt vilken vi tidigare och senast vid fjolårets riksdag givit uttryck. Då vi sålunda även i år nödgas yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag, beror detta icke på något underskattande från vår sida av betydelsen av de enskildes självhjälpssträvanden vare sig i allmänhet eller på här ifrågavarande område. Vi anse dem vara värda allt erkännande. Utan det beror — såsom närmare utvecklas i hr Tryggers m. fl:s reservation till särskilda utskottets utlåtande nr 18 vid fjolårets riksdag — på att förutsättningarna för ett framgående på försäkringsvägen i här förevarande fall enligt vår mening icke äro för handen. Till dessa förutsättningar hör i främsta rummet, att den risk, för vilken man vill försäkra sig, låter sig i förväg någorlunda tillförlitligt bedöma. Om detta redan vid den egentliga socialförsäkringen är förenat med ganska stora vanskligheter, så torde det möta hart när oöverstigliga svårigheter, när man ställes inför en företeelse som arbetslösheten, där man rör sig med en mångfald obekanta faktorer och där till yttermera visso de försäkrade, såväl var för sig som i förening, kunna genom egna åtgöranden i hög grad påverka arbetslöshetsrisken för sig själva och varandra.

I det föreliggande förslaget hava visserligen aktningsvärda försök gjorts att från början klart fixera och begränsa det allmännas ekonomiska förpliktelser till arbetslöshetskassorna. Erfarenheten från länder med genomförd försäkring visar emellertid, huru svårt för att icke säga omöjligt det är att vid hårdare påfrestning upprätthålla dylika begränsningar. Vid långvarig arbetslöshet sprängs förr eller senare den försäkringsmässigt fastställda ra-

men och man glider över i den rena understödsverksamheten. Från olika håll — bl. a. av socialstyrelsen i dess utlåtande över 1932 års sakkunnigförslag — har också yppats farhågor, att konstituerandet genom försäkringen av en rätt till arbetslöshetshjälp kommer att öka de enskildes anspråk på samhället vid inträffande arbetslöshet och sålunda snarare försvaga än stärka deras känsla av ansvar för egen försörjning. Skulle dessa farhågor visa sig grundade, har försäkringen givetvis förfelat sitt syfte att bringa *hjälp till självhjälp*.

En andra huvudförutsättning för en av det allmänna understödd försäkring är, att de förmåner, försäkringen vill skapa, äro i något så när lika mån tillgängliga för dem, som vilja och behöva begagna sig av dem. Icke heller denna förutsättning föreligger vid en arbetslöshetsförsäkring enligt Kungl. Maj:ts linjer. Faran för missbruk och svårigheten att åstadkomma en betydande kontroll har föranlett först 1932 års sakkunniga och därefter Kungl. Maj:t att kringgärda förslaget med en rad inskränkande bestämmelser, som i tillämpningen leda till att stora grupper av arbetare och därtill de ekonomiskt och socialt svagast lottade praktiskt taget bliva utan del i försäkringens förmåner. Gränsen mellan lönearbetare och självständiga företagare har även i det föreliggande förslaget dragits på ett sätt, som verkar stelt och mekaniskt och i de individuella fallen säkerligen kommer att ge utrymme för åtskilligt godtycke. Genom bestämmelsen, att medlem av erkänd arbetslöshetskassa för vinnande av understöd endast får tillgodoräkna sig avgift, som av honom erlagts för tid, då han för annans räkning sysselsatts med arbete *annanstädes än i sitt eget hem* — en bestämmelse som kommit till uteslutande i kontrollsyfte — ställas hemindustriens talrika arbetare alldeles utanför, ehuru de på grund av sin sociala och ekonomiska ställning måste anses fullt ut lika berättigade som de egentliga industriarbetarna att komma i åtnjutande av samhällets stöd och omvårdnad. Vi inse svårigheterna att medtaga denna stora grupp arbetare i en arbetslöshetsförsäkring, men redan detta faktum visar olämpligheten av en anordning som särskilt gynnar dem som i mindre grad än andra äro i behov av stöd. För jordbruksarbetarnas del föreligga visserligen icke motsvarande formella hinder; de inbegripas tvärtom uttryckligen i förhandskalkylerna över försäkringsklientelet. Den som känner landsbygdens förhållanden måste emellertid säga sig, att det här icke kan bli fråga om annat än *formell* likställighet. Detsamma kommer säkerligen i verkligheten ehuru icke i formen att gälla skogs- och flottningsarbetarna. Den glesa bebyggelsen inom stora områden av svensk landsbygd vållar, att det rent organisatoriskt måste vara förenat med stora svårigheter att genomföra en försäkring efter det frivilliga systemet. Man behöver allenast erinra sig, att det från kontrollsynpunkt befunnits nödvändigt stadga, att den försäkrade vid inträffad arbetslöshet har att med korta mellanrum anmäla sig hos organ för den offentliga arbetsförmedlingen. Även med den utbyggnad av arbetsförmedlingen, som samtidigt föreslås,

torde det för den avlägsna, glest befolkade landsbygdens arbetare bliva hart när ogörligt att uppfylla ett sådant villkor. Icke heller ekonomiskt hava jordbrukets och landsbygdens arbetare samma möjligheter som städernas och industriorternas att utnyttja försäkringen, och även om man genom konstruktionen av statsbidragsgrunderna sökt ordna det så, att det allmännas stöd, procentuellt sett, blir större för kassor med ett mindre bärkraftigt klientel, är det lika fullt anledning antaga, att försäkringen i verkligheten icke kommer att sträcka sig mera avsevärt utöver de nuvarande fackföreningskassornas ram och att dess förmåner sålunda komma att företrädesvis förbehållas arbetargrupper, som, stödda på sina fackliga sammanslutningar, vetat att förskaffa sig en organisatoriskt och i lönehänseende relativt stark ställning.

Till de viktigaste förutsättningarna för en av staten auktoriserad och understödd folkförsäkring hör, att den är så organiserad, att den icke låter bruka sig för ändamål, som äro för densamma främmande. I det avseendet ger sammankopplingen av arbetslöshetsförsäkringen med fackföreningsrörelsen anledning till allvarliga erinringar. Även om de formellt hållas skilda från varandra, lär det i verkligheten bliva så, att ledningen för resp. arbetslöshetskassor och ledningen för motsvarande fackliga organisation praktiskt taget kommer att ligga i samma händer. Då arbetslöshetskassas styrelse utrustas med vidsträckta befogenheter i avseende å medlems antagande eller uteslutning och då redan erkänd arbetslöshetskassa erhåller en faktisk monopolställning inom sitt verksamhetsområde, ger denna sammanblandning anledning till farhågor, att nödig neutralitet och opartiskhet icke kommer att iakttagas. Åt arbetslöshetskassas styrelse överlämnas än vidare att pröva och avgöra, huruvida anvisat arbete är att anse såsom lämpligt eller icke. På grundligheten och sakligheten i denna prövning, som ju skall föregå beviljandet av daghjälp från försäkringen, beror väsentligen, om försök till missbruk av försäkringen skola kunna avvärfas. Mot den föreslagna försäkringsformen kan i detta sammanhang ytterligare åberopas, att den genom grunderna för daghjälpbidraget — procentuellt visserligen lägre men absolut taget större bidrag till kassor med starkare försäkringsklientel — är ägnad att befästa de nuvarande löneklyftorna på arbetsmarknaden och motverka arbetskraftens rörlighet. Arbetslöshetsförsäkringen betyder främst ett stärkande av fackföreningsrörelsen och dess lönepolitik. Så länge uppenbara missbruk av organisationsmakten gent emot såväl enskilda medborgare som det allmännas intressen förekomma, kan det icke vara riktigt att staten yttermera stärker denna organisationernas maktställning.

Då vi sålunda av principiella skäl nödgas yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag om arbetslöshetsförsäkring, sakna vi anledning att närmare ingå på de många bestämmelser i förslaget, mot vilka anmärkningar eljes kunna riktas. Ett par erinringar må dock göras. I fråga om det antal veckoavgifter, som skall hava erlagts för att konstituera rätt till daghjälp, företer det nu

föreliggande förslaget den väsentliga avvikelser från särskilda utskottets förslag, att för rätt till daghjälp första gången fordras allenast 40 avgifter under 2 år — särskilda utskottet föreslog i likhet med 1932 års sakkunniga 52 — och för fortsatt understöd 20 avgifter under ett år — särskilda utskottet föreslog 26. Samtidigt som detta medför en betydande kostnadsökning, innebär det försäkringsmässigt sett ett försvagande och betecknar sålunda en avgjord försämring i jämförelse med utskottsförslaget.

Beträffande den ytterst viktiga och ytterst omstridda frågan om konflikt-direktiven föreslår Kungl. Maj:t, att samma bestämmelser skola bli gällande som numera enligt förra riksdagens beslut tillämpas för den statsunderstödda hjälpverksamheten i övrigt. Det betyder, att hjälpsökande inom ett yrke, där konflikt råder, bli delaktiga av arbetslöshets hjälp, för så vitt de kunna uppvisa, att de varit arbetslösa redan före konfliktutbrottet. Under byggnadskonflikten har detta lett till att arbetslöshetskommissionen meddelat dispens för arbetslöshetsunderstöd åt ett stort antal byggnadsarbetare, vilka vid konfliktens utbrott voro arbetslösa. Ännu mera avskräckande skulle resultatet bli vid konflikt inom andra säsongyrken, där avstängning enligt § 14 i gällande förordning icke äger rum. På håll, där man känner sig delaktig i ansvaret för den nya ordningen, göres nu gällande, att en sådan verkan icke skulle hava varit förutsedd än mindre avsedd. För vår del hava vi vid behandlingen förra året av frågan om arbetslöshets hjälpen förutsagt, att just detta *måste* bli följden av de nya bestämmelserna, och förordat en ordning, som icke gäve rum för dylika och andra missförhållanden. Riktigheten av vad vi då uttalade har nu bekräftats av erfarenheten.

Frågan om förhållandet mellan arbetslöshetsförsäkringen och fattigvården lämnas alltjämt öppen. Häremot anfördes vid förra årets riksdag allvarliga betänkligheter, och särskilda utskottet uttalade, att det enligt utskottets mening varit synnerligen önskvärt, om från början en bestämd gräns kunnat uppdragas, såsom ju också av 1932 års sakkunniga föreslagits. Under hänvisning till pågående utredningar rörande planmässighet och enhetlighet inom samhällets sociala hjälpverksamhet över huvud nöjde sig emellertid utskottet med att uttala, att frågan om förhållandet mellan arbetslöshetsförsäkring och fattigvård borde komma under omprövning i sammanhang härmed. Dock betonades uttryckligen, att frågan krävde ett skyndsamt avgörande. I den nu föreliggande propositionen meddelar departementschefen, att de s. k. organisationssakkunniga under sina utredningar jämväl behandlat frågan om förhållandet mellan arbetslöshets hjälpen och fattigvården men att några förslag, avseende en reglering av detta förhållande, icke heller nu kunde framläggas. Följden av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag blir alltså, att daghjälp från försäkringen överallt, där behov därav föreligger, kan suppleras av fattigvård utan att detta inverkar på daghjälpens storlek. Det otillfredsställande i en sådan ordning ligger i öppen dag.

Såsom anmärkningsvärt måste vidare betecknas, att departementschefen ansett sig böra upprepa sitt förslag om upptagande av s. k. arbetsgivarebidrag, ehuru det, då det framfördes i fjolårets proposition, bestämt avstyrktes av det särskilda utskottet. Enligt propositionen skall skyldighet att utgiva sådant bidrag åligga en var arbetsgivare, som i genomsnitt per år syselsätter minst 10 arbetare, oberoende alltså av om hans arbetare tillhöra erkänd arbetslöshetskassa eller icke. Det godtyckliga i en dylik anordning inses utan vidare. Under behandlingen förra året av denna fråga upplystes från initierat håll inom särskilda utskottet, att de starkast organiserade av alla arbetare, typograferna, icke ämna ansöka om att få sin arbetslöshetskassa antagen till erkänd arbetslöshetskassa och sålunda komma att avstå från rätten att erhålla statsbidrag. Det oaktat skola, om Kungl. Maj:ts förslag om arbetsgivarebidrag bifalles, alla företagare i tryckeribranschen, som syselsätta mer än tio årsarbetare, bli skyldiga att utgiva arbetsgivarebidrag med 3 kr. per arbetare. Om jordbrukets arbetare är det på tidigare anförda grunder anledning antaga, att de endast i mycket ringa utsträckning komma att ansluta sig till försäkringen. Icke desto mindre skall på det större jordbruket läggas en extra pålaga för försäkringens skull, om vilken visserligen från departementschefens utgångspunkter kan sägas, att den på grund av sin litenhet icke kan utgöra någon börda för näringslivet, men som bland dem som skola utgöra den torde komma att uppfattas helt annorlunda, framför allt på grund av den uppenbara godtycklighet, varmed den uttages.

Även de som principiellt äro anhängare av arbetslöshetsförsäkring borde, tillåta vi oss framhålla till slut, icke kunna undgå att finna, att den nuvarande tidpunkten statsfinansiellt sett är föga lämpad för ett utbyggande av vår redan dyrbara socialförsäkring. Visserligen kan det invändas, att kostnaderna under den allra närmaste tiden äro relativt blygsamma; de stiga dock automatiskt för att vid fullt genomförd försäkring belöpa sig till för statens del över 16 miljoner kronor. Härtill kommer, såsom ovan framhållits, att förvaltningskostnader och kostnaderna för den utbyggda arbetsförmedlingen icke rimligen kunna på föreslaget sätt läggas på de större företagarna utan böra bestridas av staten. I en tid av utomordentliga statsfinansiella svårigheter, då den direkta omvårdnaden av de oförvällat arbetslösa ställer mycket stora anspråk på samhället, då det för finansierandet av ett års arbetslöshetsutgifter befunnits nödvändigt att taga i anspråk påräkneliga intäkter från vissa skattekällor under en följd av år framigegnom — i en sådan tid kan det omöjligen vara riktigt att ikläda staten stora nya, automatiskt växande utgifter för arbetslöshetsändamål. Detta styrker oss ytterligare i vår på principiella skäl grundade uppfattning, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke bör av riksdagen bifallas.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi alltså hemställa,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 38 med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 16 februari 1934.

<i>Arvid Lindman.</i>	<i>E. O. Magnusson.</i>	<i>Emanuel Björck.</i>
<i>Erik Hagberg.</i>	<i>Martin Skoglund.</i>	<i>David Larsson.</i>
<i>Rickard Westerdahl.</i>	<i>G. Arnemark.</i>	<i>Ewald Lindmark.</i>
<i>T. V. Lundell.</i>	<i>Nils Nilsson</i> i Karlstad.	<i>Karl Magnusson,</i> Skövde.
<i>P. M. Olsson.</i>	<i>Swen Persson.</i>	<i>N. E. Nilsson.</i>
<i>Per Rudén.</i>	<i>Ernst Aronson.</i>	<i>Edvard Lithander.</i>
<i>Birger Petersson.</i>	<i>Edvin Leffler.</i>	<i>Linus Andersson.</i>
<i>Ivar Anderson.</i>	<i>Nils V. Sandström.</i>	<i>Ivar Sejve.</i>
<i>Gunnar Persson.</i>	<i>Arthur Gustafson</i> i Kasenberg.	<i>Nils Persson,</i> Grytterud.
<i>Eric Hansson.</i>	<i>Cl. Lindskog.</i>	<i>Bj. Holmgren.</i>
<i>John Jönsson.</i>		<i>Ludwig Brännström.</i>